

Демелько Інна

студентка групи УФ-41 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Бородіца Світлана

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОЕМИ «СКОВОРОДА І СВІТ»

Б. ОЛІЙНИКА

Творчі засади Б. Олійника сформувалися під впливом естетичних цінностей шістдесятників: з поетичним шістдесятництвом його єднали гуманізм, інтелектуалізм, масштабність мислення, філософська заглибленість на рівні осмислення сенсу життя, глибокий критицизм та ін. Поетична творчість митця стала внутрішнім відкриттям, осягненням наболілої співвідповідальності за долю своєї країни.

Б. Олійник витворив оригінальну форму поеми, в якій часто своєрідно поєднані ліричне, епічне, і драматичне начала. Тому в його поемній творчості іноді немає чіткої межі між циклом віршів і поемою (так, «Сиве сонце моє» у збірці «Заклинання вогню» названо циклом, а в іншій – поемою, така ж дискусія щодо жанрового визначення циклу «Сковорода і світ» та диптиха-роздуму «Гора»). Загалом поеми Б. Олійника за структурою умовно можна поділити на два основні типи: поема-цикл («Дорога», «Сиве сонце моє», «У дзеркалі слова») і поема, в основі якої – наскрізний образ-символ як композиційне осердя твору, що визначає розвиток художньої ідеї («Доля», «Урок», «Заклинання вогню», «Крило», «Дума про місто»). В обох випадках автор завжди прагнув до синтезу життєвого матеріалу й філософської концепції. Вивчення окремих рис поетики ліро-епосу Б. Олійника займалися Я. Голобородько, М. Жулинський, М. Ільницький, Г. Клочек, В. Моренець, О. Присяжнюк, Г. Сивокін'ята ін. Однак досі не здійснено комплексного аналізу жанрових і стильових домінант поем митця. Це чинить наше дослідження актуальним. У цьому контексті вважаємо, що поема-цикл «Сковорода і світ»

(1972) якнайповніше розкриває творчу індивідуальність Б. Олійника, особливості його поемного мислення.

«Сковорода і світ» – лірична поема медитативного характеру, що складається з шести віршів («Сцена», «Вихід», «Дія», «Рим», «Інтермеццо», «Утвердження») У ній простежуємо гострий конфлікт (між особистістю і соціумом), що драматизує нарацію – визначає високу напругу внутрішніх колізій, зумовлює гострі зіткнення думок та емоцій. Це дозволяє говорити про модерністське мислення поета. Він циклізує зміст, пов'язуючи кілька різних фабул. Самостійні епізоди твору концептуально об'єднуються образом Григорія Сковороди – відомого українського мислителя та письменника XVIII століття, котрий вивів українське мистецтво на рівень світового. Українських митців єднає «вірність ідеалам, надійність, незрадливість, відповідальність за кожен свій крок» [3, с. 16], бо кожен із них знав: «перед ним – велика дорога, яка не дозволяє ні поспіху, ні помилок. Але так само не дозволяє не заступити свій народ від нещадних ударів тимчасової влади (а влада, особливо в нас, тимчасова завжди), чужаків та від підступів характеру нашого ж брата українця» [3, с. 6].

Б. Олійник – «сучасний, сьогочасний, сьогоденний з голови до ніг» (І. Драч) і водночас традиційний, бо авторове світорозуміння заґрунтоване в пошук правди, істини та щастя (а отже, «сродної» праці). Він, як і Г. Сковорода,

...світом жив.

Чолом здолавши стелю.

Ставав одною із вселенських гір [1, с. 149].

У поемі-циклі «Сковорода і світ» письменник акцентував на значущості в повсякденному бутті сучасної людини загальнолюдських

ідеалів: патріотизм, гідність, любов, щирість, розуміння краси, високі помисли та ін.:

Бо знав: що нижче нахиляє спину

Твій рід під каменем тяжких турбот,

То вище право падає на сина:

Відстояти перед людьми народ [1, с. 150].

Б. Олійникові вдалось окреслити національно-величний образ Г. Сковороди, котрий відрізняється від традиційно-стереотипного: мислитель світового рівня, перед яким «притихне вічний Рим» [1, с. 150], бо

Я відчуваю: день той недалеко,

Коли мій рід промовить до віків.

Його мовчання – золота криниця.

Я – тільки посланець його коша.

Він ще запросить вас, безсмертні, до світлиці,

О, ви ще визнаєте, яка в нього душа! [1, с. 150].

Отже, жанр поеми у творчій практиці Б. Олійника еволюціонував під впливом ліро-епосу І. Франка, Лесі Українки, П. Тичини, М. Бажана та ін. («Заклинання вогню», «Сім», «Сиве сонце моє», «Доля», «Дорога», «Урок», «Крило», «Трубить Трубіж»). У цьому контексті поема-цикл «Сковорода і світ», позначена структурно-композиційною та художньою довершеністю в межах жанрового різновиду (лірична поема), вирізняється інтелектуалізмом,

ускладненою структурою, багатогранною проблематикою, модерними елементами образотворення.

Список використаної літератури

1. Олійник Б. Вибране: Поезії. Поєми. Київ: Етнос, 2009. 638 с.
2. Олійник Б. Поворотний круг: вірші та поєми. Київ: Молодь, 1989. 93 с.
3. Шевченко М. Пролог з ХХ століття. *Олійник Б. Вибране: Поезії. Поєми.* Київ: Етнос, 2009. С. 5-25.

Дурда Тетяна

студентка Мф-15 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Штонь Олена

ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ НАДІЇ ГУМЕНЮК «ТАНЕЦЬ БІЛОЇ ТОПОЛІ»

Мова сучасної української прози вирізняється багатством і надзвичайною широтою лексико-семантичних процесів, зокрема формуванням нових значень, нових семантичних конотацій, фразеологізацією. За допомогою мовних одиниць автор увиразнює своєрідність зображеного, передає часовий і локальний колорити життя народу, його ментальність. Саме тому більшість письменників активно послуговуються фразеологізмами – стійкими словосполученнями, які «постійно відтворювані в мовленні, ґрунтуються на стереотипах етносвідомості» [3, с. 641]. Дослідниця В. Папіш у праці «Фраземи з компонентами-соматизмами у творах М. Матіос та В. Шкляра» вказує на зображальну функцію фразеологічних одиниць, а також зосереджує увагу на різновидах зображально-оцінної, що містить: «позитивну і негативну конотації,